

De approviandeering van de Stelling van Amsterdam.

Het vraagstuk van de approviandeering der Stelling van Amsterdam is reeds sedert jaren in onderzoek. Tot in détails is nagegaan, wat voor de approviandeering zou noodig zijn en op welke wijze het benoodigde op een gegeven oogenblik ware te verkrijgen.

Het drinkwater buiten beschouwing latende, zijn de artikelen waaraan de grootste behoefte bestaat en waarvan de volledige aanschaffing van het benoodigde, bij een onverwacht opkomenden oorlog, wellicht het meeste bezwaar zou opleveren: graan en steenkolen.

Het ware wenschelijk, indien van die artikelen steeds een groot deel van den benoodigten voorraad in de Stelling kon worden opgelegd, maar eensdeels zouden hiervoor belangrijke uitgaven noodig zijn, anderdeels zou, bij niet regelmatig verbruik, de hoedanigheid van de granen, bij langdurige bewaring, sterk verminderen.

Door den ondergeteekende is, voor eenigen tijd, van den Commandant der Stelling van Amsterdam, een rapport ontvangen betreffende de maatregelen, waardoor aan laatstvermeld bezwaar ware tegemoet te komen, indien tot de oplegging, binnen de Stelling, van groote hoeveelheden graan werd besloten.

In hetzelfde rapport zijn voorstellen opgenomen, strekkende om, door gebruik te maken van de omstandigheid, dat de artillerie-inrichtingen weldra, voor het grootste gedeelte, naar het terrein bij de Hembrug, binnen de Stelling, zullen zijn overgebracht, eene oplossing van het brandstoffenvraagstuk mogelijk te maken.

De ten aanzien van de granen en van de brandstoffen gedane voorstellen zijn thans bij den ondergeteekende in overweging. *)

Blijken geen overwegende bezwaren te bestaan tegen de uitvoering van de, met opzicht tot de aanschaffing en oplegging van brandstoffen gedane voorstellen, dan schijnt — ook in verband met den voorraad steenkolen dien de Spoorwegmaatschappijen, op grond van art. 51 van de overeenkomst, bekrachtigd bij de wet van 22 Juli 1890 (Staatsblad

*) Indien de ons verstrekte inlichtingen juist zijn betroffen deze voorstellen (afkomstig van den Generaal-Majoor ROOSEBOOM) o.a. het aanschaffen van eene belangrijke partij graan, om deze reeds in vreedstijd te Amsterdam op te leggen, en ging de Minister van Oorlog op dit voorstel niet in, omdat hij zijne Oorlogsbegroting laag wenschte te houden.

nº. 134) steeds in voorraad moeten hebben — de beschikking over eene voldoende hoeveelheid brandstoffen genoegzaam verzekerd.

Hetgeen, behalve granen en brandstoffen, verder noodig zal zijn, zal bij de approviandeering der Stelling aangekocht moeten worden.

Ten einde nu, in vredestijd, steeds beter op de hoogte te blijven van de voorhanden voorraden van de verschillende benodigde artikelen, van de plaatsen waar het ontbrekende, buiten de Stelling, het beste ware te verkrijgen, alsmede van de personen die, op een gegeven oogenblik, het beste met de aanschaffing zouden zijn te belasten, zijn door den ondergeteekende reeds voorbereidende stappen gedaan, tot het in het leven roepen van eene bij Koninklijk Besluit te benoemen „Permanente Commissie voor de Approviandeering van de Stelling van Amsterdam”.

Deze commissie zou den Stellingcommandant moeten voorlichten omtrent veel van hetgeen hij, voor de uitvoering van zijne taak, op een gegeven oogenblik, zou noodig hebben te weten.

Uit den aard der zaak kan niet met volledige zekerheid worden gezegd, dat alles, wat in oorlogstijd voor de volledige approviandeering der Stelling van Amsterdam gewenscht zou worden, ook werkelijk tot in de geringste bijzonderheden aanwezig zal zijn, daar de approviandeering van eene zoodanige stelling altijd eene zeer omvangrijke taak blijft. Intusschen is de zaak voldoende voorbereid, om — als de hiervoren genoemde maatregelen zijn genomen en de Regeering niet draaft op het juiste oogenblik de machtiging tot het verrichten der approviandeering te geven — met vertrouwen de toekomst in dit opzicht tegemoet te gaan.

Vorenstaande geruststellende mededeelingen van den Minister van Oorlog, ELAND, welke voorkomen in de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag betreffende de Begrooting van uitgaven voor het Vestingstelsel, dienst 1899, kwamen ons in het geheugen bij het bestudeeren van den, in April 11., door den Heer MAX SALBERG te Middelburg, gerichtten open brief aan den Heer Mr. L. LUCASSE, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

En daar ons gebleken is, dat de Heer SALBERG, ten aanzien van de approviandeering van de Stelling van Amsterdam, wat de belangrijkste artikelen (*graan* en *meel*) betreft, tot eene veel minder geruststellende conclusie komt, wil het ons gewenscht toeschijnen bedoelden open brief kortelijk aan te kondigen.

Daardoor zal tevens het voordeel worden verkregen, dat de inhoud van dien brief meer algemeen bekend wordt. Het daarin behandelde belangrijke onderwerp verdient dit alleszins.

De Heer SALBERG vangt aan met te betoogen, dat het hoofdzaak is, dat het land te allen tijde goed geapproviandeerd zij, om niet bij plot-

selinge evenementen, bij gemis van hare gewone toevoerlijnen, door den honger gedwongen te worden, zijne onafhankelijkheid prijs te geven. Duitschland en Frankrijk, beiden, begunstigen door hunne hooge invoerrechten op granen en meel, eigen cultuur en industrie. Beide landen willen zich zooveel mogelijk onafhankelijk maken van een eventueelen zeetoevoer en zelfstandig volk en leger voor korteren of langeren tijd kunnen voorzien.

Frankrijk heeft zoo het schijnt dat doel geheel bereikt; Duitschland is op den goeden weg om er te komen. Intusschen is Duitschland in geval van nood toch onafhankelijk van de zee, kunnende het binnenlands, zoowel te water als te land, van Rusland, Servië, Rumenië, Turkije en Hongarije, zonder hinder betrekken wat noodig is.

Beide landen decreteeren, zoodra hunne politiek eene geheele of gedeeltelijke *mobilisatie* der legers voorschrijft, met de *mobiëlverklaring* der armee het daarmede hand aan hand gaande verbod van *Uit- en Doorvoer* van granen, meel en peulvruchten.

Het *verbod van doorvoer* geschiedt om den vijand den *indirecten toevoer* te beletten. Een oorlog der groote mogendheden zal de zeevaart *onmiddellijk* tot stilstand brengen.

Zoo Nederland zelf *niet* gedwongen wordt te mobiliseeren en geheel neutraal uit het spel blijft, zal Nederland, wirthschaftlich, meer te lijden hebben, dan b.v. Duitschland of Frankrijk; zelfs meer dan Engeland. In Duitschland en Frankrijk bestaat een behoorlijke voorraad tarwe. In Nederland is de cultuur van tarwe, door het verbouwen van enorme hoeveelheden suikerbieten en ook van fijne zaden, die den landbouwers meer voordeel bieden dan tarwe, tot een *minimum* gedaald.

De eigen tarwe-oogst zal onze bevolking geen *zes weken* kunnen voeden en, zoo het nog mogelijk is, dan mag de vraag worden gesteld: „tot welken prijs?”

Om te bewijzen hoe gering de verbouwing van tarwe in ons land nog is, kan dienen dat de beroemde Wilhelminapolder bij Goes van een oppervlakte van 1400 H.A. bouwland enkel 138 H.A., zegge *Honderd acht en dertig Hectaren* met tarwe bebouwd heeft. Kleine landbouwers zullen in verhouding nog minder tarwe cultiveeren.

Engeland heeft in zijne koloniën: Australië, Nieuw-Zeeland, Canada en Indië, groote hoeveelheden tarwe. Van Californië is *steeds* een groote vloot schepen onderweg naar de kust van Engeland, voor orders met reusachtige hoeveelheden. Aannemende dat van deze ladingen verschillende door het Continent gekocht en *direct* naar Antwerpen, Rotterdam, Hamburg of Duinkerken en Havre gedirigeerd waren, dan zal toch geen kapitein in tijd van oorlog anders kunnen handelen, dan zijn koers naar de Engelsche kust te zetten en daar te verblijven. Nood breekt wetten! Engeland zal over deze ladingen beschikken en met eventueele continentale eigenaars later langs rechterlijken weg reguleeren.

Hoe staat het nu in *Nederland*? Hoe, vraagt de Heer S. zich af,

staat het alleen zelfs met de Stelling van Amsterdam, eene bevolking van circa één millioen insluitende?

Voorraden van tarwe en meel bestaan niet meer. De enkele graanhandelaren in Nederland hebben opgehouden regelmatig te importeerén, terwijl de weinige meelfabrieken, gedwongen door de doodende concurrentie van buitenlandsch meel, — dat à tort et à travers, door *Agenten* direct in de consumptie gebracht wordt — geen belang meer hebben, dan om z. t. z. mondjesmaat te importeerén.

Hunne industrie is schaars voorzien. Zij kunnen hunne capaciteit van werkkraacht niet benuttigen en moeten hunne fabrieken dikwijls halve of geheele dagen in de week laten stilstaan, daar hare producten niet regelmatig worden afgenomen en de prijs van het meel zich in Nederland niet meer richt naar de wereld-tarweprijzen, neen, *geheel alleen*, naar de prijzen van het meel, dat Amerika, Frankrijk, België, Duitschland *over* hebben en tot *elken* prijs in Nederland afzetten. Daardoor wil niemand meer tarwe houden, maar ook niemand, zelfs niet tot de billijkste prijzen, meel opslaan. Daarom bestaan in Nederland geen noemenswaardige voorraden van tarwe of meel, die *vrij zijn*. Men heeft alleen belang bij koopen en verkoopen voor de aller directste consumptie.

De brieveschrijver gelooft niet, dat de Nederlandsche Regeering zich ooit vergewist heeft, hoe deze economische toestand, bij plotseling opkomend gevaar, tot een beteren te brengen is.

Het is noodig zich nauwkeurig op de hoogte te stellen van dezen toestand en het is *onmogelijk* hier te lande tot voorraden te geraken, zoolang niet een klein Inkomend Recht op meel het risico dekt en de meelprijzen hier te lande tot de wereldmarktprijzen van tarwe in *pariteit* herstelt. Zoolang dat niet gebeurt zal Nederland geen middel vinden om de Stelling van Amsterdam te approviandeeren; gezwezen nog van de elf provinciën, die in geval van gevaar van het Continent geen toevoer krijgen.

De *Duitsche* Regeering houdt zich nauwkeurig op de hoogte van de voorraden aan tarwe en meel, die zich op het Continent in handen van groote handelaren en meelfabrieken bevinden en verwacht worden en waarover zij op een gegeven oogenblik kan beschikken. Onder voorbehoud van eventueele goedkeuring door de Nederlandsche Regeering, zoo het geval zich zoude voordoen, staat de firma KAKEBEEK te Middeburg in betrekking tot de Duitse Regeering en geeft haar *elken eersten* van de maand een opgaaf van wat zij aan tarwe en meel bezit of in koop heeft. Dit dagteekent reeds van 1890.

Daaraan wordt zoo sterk de hand gehouden, dat als die opgaaf wel eens eenige vertraging ondervindt, de Duitse Consul te Vlissingen, op aandrang van het Berlijnsche ministerie, zulks reclameert.

En hoe *Frankrijk* de voorraden van het Continent controleert moge dienen, dat tijdens den Amerikaansch-Spaanschen oorlog in 1898 het Fransche Gouvernement zich voor de approviandeering zijner koloniën in West-Indië *niet* aan de Fransche markt durfde te wenden en voor

onmiddellijke behoefte een groote partij meel (6000 zakken) te *Middelburg* kocht. En zóó *dringend* was die behoefte, dat de 's Maandags telegrafisch gekochte partij — nà Dinsdag door den Franschen Consul uit Antwerpen persoonlijk te Middelburg geagreëerd te zijn — reeds Donderdag moest verscheept worden.

Een en ander brengt aan het licht welke groote belangen de Regeeringen hebben in politieke tijden bij eene bloeiende meel-industrie en eenen grooten graanhandel.

De *Belgische* Regeering heeft al vóór 5 jaar, om de destijds reeds groote toevoeren van *Fransch* en *Amerikaansch* meel te beletten, een *Inkomend Recht* van *fr. 2.—* per 100 Kilo meel geheven. Daardoor staat de Antwerpsche graanhandel, ofschoon nu en dan onder den invloed van conjuncturen, toch *heden nog* op eene *groote* hoogte, en is deze *zeker, naast* Liverpool, wel de belangrijkste van geheel Europa.

Antwerpsche transactiën over Nederland naar Duitschland en Zwitserland, vormen een belangrijk gedeelte van hetgeen te Rotterdam arriveert en die Antwerpener-Rotterdamsche transitohandel is van meer beteekenis dan de *geheele* Nederlandsche *Import- of Transitohandel* der graanbranche te Rotterdam.

Antwerpsche graanhuizen, *groote* firma's hebben zetels, gedeeltelijk in *Argentinië* en *Rumenië* en beheerschen den wereldhandel uit deze zoo belangrijke graanexportlanden.

Sinds in België een *Inkomend Recht* van *fr. 2.—* per 100 Kilo meel bestaat, is de meelfabrikatie aldaar zeer toegenomen. Meest nieuw gemonteerd en automatisch ingericht, werkt zij zeer goedkoop, omdat zij (de meelfabrieken) volop werk hebben om dag en nacht door te malen, en voorziet zij het gansche land van zeer goed meel tot *billijke* prijzen.

Ook in Nederland verkoopen de Belgische meelfabrieken belangrijke hoeveelheden van haar fabrikaat. Zonder buitenlandsche concurrentie in hun eigen land zijnde, zenden zij hunne *overproductie* als meel, *extra* voor Nederland samengesteld en van *mindere waarde* dan het Nederlandsche meel, naar Holland. Hoewel zij daaraan niets dan het maalloon verdienen, ontdoen zij zich daardoor van het „te veel”, hetgeen dan in hun land niet kan drukken.

Dit meel, van *minder* waarde als het is, wordt betrekkelijk goedkooper dan het Nederlandsche meel verkocht en omdat het gebruikt wordt ter melangeering met Fransch en Amerikaansch meel, waardoor het 't nog noodzakelijke inlandsche fabrikaat vervangt, doet het juist ook den Nederlandschen meelfabrikant de *hevigste* concurrentie aan.

Het aantal Nederlandsche meelfabrieken is *geslonken* tot op 26 molens met eene gezamenlijke capaciteit van 980,000 Kilo's tarwe per 24 uren, tegen eene bevolking van circa 5.200.000 zielen. Daarentegen is de Belgische meelfabrikatie *gestegen* op 156 fabrieken met eene capaciteit van 4.379.000 Kilo's tarwe per 24 uren te vermalen tot meel, voor eene bevolking van circa 6.600.000 zielen.

De hier geschetste toestand toont aan dat de Nederlandsche (meel)-

industrie, de meest natuurlijke industrie die een land kan en moet hebben, door den *eenzijdigen* vrijhandel, d.w.z. de *vrijhandel*, die den *buitenlander* in Nederland *monopoliseert*, ten ondergang is gedoemd, en dat, waar 100 fabrieken (klein en groot) nuttig konden werken om in de eigen behoefte van Nederland te voorzien, de overgebleven 26 fabrieken nog *kwijnen*, *vergeefs* trachtende voor hun fabrikaat met eene geringe winst afzet te vinden.

De vroeger zoo belangrijke buitenlandsche tarwe- en roggehandel, zoowel te Amsterdam als te Rotterdam, is reeds *dood*, terwijl Groningen, tot voor korten tijd zijne behoefte aan buitenlandsche granen via Amsterdam of Rotterdam betreffende, zich nu naar *Emden* gewend heeft, welke plaats voordeelijker gelegen is.

De bij uitstek gunstige geografische ligging van Nederland wordt alzoo door het buitenland *geparaliseerd*, en het ontbreekt er nog slechts aan, dat Duitschland *differentieele rechten* gaat heffen van goederen, die over Nederland Duitschland binnenkomen, of wel door Nederlandsche schepen daarheen vervoerd worden.

Het aanbod van buitenlandsch meel in Nederland is zoo *overweldigend*, dat de inlandsche fabrikant zich door den inlandschen kooper, prijs en conditiën moet laten dicteeren, wil hij blijven leveren.

Als *curiositeit* zij nog vermeld, dat een Rotterdamsche agenturen-firma op hare briefhoofden vermeldt, dat zij 35 groote buitenlandsche molens vertegenwoordigt!

Deze toestand is ongezond en zal tengevolge hebben, dat *alle* nog overblijvende fabrieken, op den duur hunne vuren zullen moeten dooven en rustig toezien, hoe hun kapitaal vernietigd en hun bestaan geruïneerd wordt door de leugen van de leuze: „*geen duur brood en vrijhandel*”, het *alleen* aan de buitenlanders overlatende Nederland van broodmeel te voorzien.

Het is niet te becijferen, hoe groot de *ramp* zal zijn, die daardoor Nederland moet treffen, zoodra politieke evenementen over ons komen en onze meelindustrie alsdan vernietigd is. Wat dan Amerika, Frankrijk, Duitschland en België, voor het geval zij ons *kunnen* helpen, zich zullen laten betalen voor onze *afhankelijkheid* van hun brood, moet ons de toekomst leeren. Tot heden is het nog niet voorgekomen dat een cultuurvolk van beteekenis, als het Nederlandsche, in zoo'n afhankelijken toestand van het buitenland is gekomen.

Alle Europeesche Staten, uitgezonderd Engeland, hebben getoond, door het heffen van Inkomende Rechten, een open oog te hebben voor het welzijn van eigen industrie en de behoeften van het land.

Laten wij hopen, dat *vóór* het gevaar aanbreekt, nieuwe wetten bij ons zullen aangenomen zijn, waardoor ons volk zich *vrij* weet van buitenlandsche broodvoeding.

Wie niet, evenals ik, zoo eindigt de Heer S., dagelijks te denken heeft over de approviandeering van circa *een zeventiende gedeelte* van het Nederlandsche Volk — zijnde de capaciteit der fabriek mijner firma,

heeft niet die zorgen en dien blik in de toekomst en daarom ook niet die wetenschap, welke noodig is om den beschreven toestand, zooals die zich in werkelijkheid openbaart, te kunnen karakteriseeren.

Bij het voormelde zullen we het laten om niet te uitvoerig te worden.

Daargelaten de vraag of invoerrecht op meel voor ons land in het algemeen wenschelijk moet worden geacht, komt ons de onderwerpelijke aangelegenheid, nl. wat betreft het in oorlogstijd voorzien van de bevolking van het noodige graan en meel — *uit een militair oogpunt* van het hoogste belang voor.

Het schijnt ons de plicht der Regeering het in den open brief behandelde vraagstuk ernstig onder de oogen te zien en, indien dit noodig mocht blijken, intijds de vereischte maatregelen te nemen.

X².